

Ese detrei ori in sepiemana: Mercuri - a,
Vineri - a si Duminica, candu o oala in-
regia, candu numai diumetate, adica dupa
momentului impregurilor.

Pretul de prenumeratune:

pentru Austria:	
pe anu intregu	8 fl. v. a.
" diumetata de anu	4 " "
" patraru	2 " "
pentru Romania si strainetate:	
pe anu intregu	16 fl. v. a.
" diumetata de anu	8 " "
" patraru	4 " "

Viena 1/13 mart 1869.

„Apetitulu vine mancandu,” dice unu proverbiu francescu. Adeveratu este asie, precum ne potemu convinge si din procedur'a ce obsérra dñariele dualiste in afacerile Romaniei.

Dupa ce cadiu ministeriulu celu atatu de urgisitu de catra densele, dupa ce se desfacu camer'a, impartasita in a- cee-a-si urg'a, — dualistele, in locu de satiu, sentiescu posta noua, vorbescu despre spargerea Romaniei in dñoue mici principate, rectius satrapii ale influintelor inimice natiunalitati romanesci.

Astu-felu „Hazánk,” organulu stan- gei centrali, in nr. din 12 l. c. afirma ca fóst'a „Moldova” nu vre, odata cu capulu, a se preface „Romania,” apoi adauge ca: „poterile europene vor luá in socotintia acésta imprejurare, caci dieu, Europ'a nu pote permite apesarea veri unei natiunalitati, si Moldov'a are totu atatu dreptu la nedependintia, catu are Valachi'a.”

Ungurulu nu vre se precépa ca Mold. e totu asie de nedepinte ca Val; ca nu s'au anessatu un'a alteia spre apesare, ci s'au impreunatu spre intarire; ca nedependint'a li e comuna, stratorita in acestu modu de votulu natiunui. Tóte acestea, nu sunt pentru preceperea compatriotului nostru, elu vre dñoue principate cu cei candidati la tronu ce stau in acceptare, dintre cari unulu neci se mai sfiese daca foile straine i trimbitia ilu- siunile.

Dar multe poste unguresci le-au pusu romanii in cuiu, asie — tragediu sperantia in Ddieu — va se patiesca si acea posta noua. Acestu servitiu, d'a acatia postele in cuiu, ni-lu facem uini altor'a in reciprocitate; si daca romanii mai detorescu ceva, credemu ca se vor stradu si ésa din restantie, pentru a restitutu ecilibriulu, caci acesta este uniculu

modu prin care potemu ajunge la fratie- tatea — cea multu „dorita,” precum o numescu declamatiunile de amendoue partile.

Candu prin resistint'a nostra vom poté restitutu acelu ecilibriu, atunci un- guriu ni vor cunóisce valórea, atunci va fi seriósa interesarea loru despre fratie- tatea cu noi. Natur'a apetitului ungu- rescu ne aviséza la acésta resistintia.

Cu multa placere primim teori'a lui „Hazánk” despre natiunalitatile ape- sate, dar voindu s'o aplice, potea face a- cest'a forte aprópe, n'avea lipsa a merge la Moldova, unde nu se gasesce defelu o natiunalitate apesata.

Pre langa acésta, „Haz.” potea sci anca de sub Matei Corvinu ca moldova- nulu resplatesce ungrului cu aceea-si mesura, deci s'ar poté se dica: „Transil- vania nu vre se se prefaca Ungaria, .. poterile europene vor luá in socotintia acésta imprejurare, caci dieu, Europ'a nu pote permite apesarea veri unei na- tiunalitati, si Transilvania are totu a- tat'a dreptu la autonomia, catu are Un- garia.”

Si candu astfelu ar respondre mol- dovanulu, ore i-ar placé ungrului? nu, si nu ni-ar placé neci n'oa, caci dorim ca ungru si romanii (moldovenii) se-si p'ota spune unii altor'a numai lucruri placute.

Deci, pentru a incunjurá asemenea neplaceri, acea teoria buna se nu se chel- tuiesca, prin strainetate, ci ca productu de pe teritoriulu corónei lui Stefanu, se remana a casa in folosulu acestui terito- riul.

In presér'a alegorilor.

(=) Tóta lumea scie ca Romanii din Ungari'a si Banatu astadi toti cutotii se tienu de partit'a natiunale, si ca atari

stau in opositiune facia de regimulu un- gurescu si de partit'a lui, si ca chiar pen- triu acésta organele oficiai si-iérta totu felul de amenintari si de volnicisi contra alegatorilor nostri natiunali.

Intr'acésta fóia opositiunea nostra- sa spicatu si motivatu din firu in pér, si numai acel'a pote se dica ca n'o pri- cepe, carele nu s'a dedatu a ne studia si a, ne cunóisce, de catu din descrierile si prin ochiularii contrarilor nostri.

Aceloru pucini frati ai nostri, fi re- taciti ai natiunei nostra, cari orbiti de interesulu loru personale momentanu, s'au despartit de partit'a natiunale si facu servitie in taber'a contraria guver- niale, si pentru a se scusá si legitimá naintea poporului nostru, pretindu ca — opositiunea in partea nostra este unu ce ne-mai-pomenit, este o nefericire, li mai repetim o data, ceea ce li-am mai spusu si la alte ocasiuni, ca — unu poporu ne- capace de opositiune atunci, candu drepturile lui innascute i se denega si insulta, devine si remane pururea unélta si bat- jocur'a altor'a, aceea ce vedem ca am cam fostu noi mai in totu trecutulu, dar ce — nu mai vremu se remanemu o data cu capulu.

In privint'a acésta, facia de preten- siunile contrarie ale fratilor nostri din taber'a regimului, multu ni place a pro- voca la sentintiele corifeilor tocmai din acele tabere.

Dominec'a trecuta dlu ministru un- gurescu de culte b. Eötvös infaciandu- se inca o data in mediloculu alegatori- loru sei din Buda, tienu érasi unu dis- cursu lungu si elocinte asupr'a politicei in generale si in speciale, si seceràmulte aplause din partea celor'a de o creditintia cu densulu. Noi in multe nu suntemu de o creditintia cu dsa, dar sentint'a ce o pronuncià la acésta ocasiune, cumca — „acolo unde unei natiuni nu i se recuno- scu cele mai nedubitate drepturi, loculu

naturale alu celor mai buni patrioti este in opositiune!” — acésta sentintia o subscriemu cu ambele mani, si — o recomandàmu intregu publicului nostru, si anume fratilor nostri din partit'a de- kistiloru, pentru a se convinge chiar din cuvintele unei autoritati atatu de compe- tiente, ca n'oa, dupa ce nu ni se recuno- scura cele mai nedubitate drepturi, daca vremu se trecemu de patrioti buni, loculu firescu ni este in opositiune.

Ast'a se ni-o insemnàmu bine si s'o spunem fia-cui in facia! (fora frica si sfie!) —

Fiiindu deci opositiunea nostra na- turale si patriotică, pretendem ca aceea- nime, nici unu domnu de statu seu de co- mitatu n'are dreptulu d'a ni-o luá in nu- me de reu si d'a ni-o impedeclu.

Candu dlu comite supremu alu Carsiului si cu judii cercuali si alti dire- gatori ai sei lucra in ruptulu capului contra opositiunei nostra; candu vice- comitele Temisiului prorumpe in denun- ciari calumnióse si injurature contra o- positiunei natiunali si dechira imped- carea aceleia cu — orice mediluce — de o detorintia a organelor publice: densii, acesti domni, calca legile si con- stitutiunea in picioare, si facu cele mai cumplite abusuri de poterea oficiului loru, si totu cetatiénulu de statu, totu a legatoriu este in dreptu a li-o spune acésta in facia si a-i acusá la tronu si la dieta pentru acésta, si a li cere cea mai aspra pedépsa.

Acésta o spuse mai de unadi mini- steriulu intregu prin ordinatiunea publi- cata in acésta privintia; acésta o spunu si foile guvernamentali in tota diu'a, si chiar „Pesti Napló”, organulu partitei ministeriale, in nr. seu din 10 martiu, intr'unu articlu de frunte néga cu sole- nitate, ca regimulu prin alegatorii sei ar avé dreptu a se folosi de poterea sa pen-

FOISIÓRA.

Gloss'a Walaleodi in Legea Salica.
(Dissertatiune de T. Nica in Societates lit. a
romanolor din Viena.)

Domnilorul! Unu poporu si-forméza si- si schimba ideile dupa referintiele in cari tra- esce. Pe nesimtite inse se pastréza in limb'a lui urme de concepte si intuitiuni, ce s'au alterat cu timpul, déca n'au perit deplinu. Astufeliu devine etimolog'a un'a dintre fon- tanele cele mai bogate atatu pentru istoria a dreptului unui poporu, catu si pentru istoria a lui politica ba chiar si pentru istoria a popó- loru megiesie. Unu singuru cuventu pastrat in scrisu seu in graiulu viiu la unu poporu, ni descopere adeveruri, la cari n'am fi ajunsu pe alta cale de catu forte cu greu seu neci de cum.

Nainte cu 14 seculi, s'a scrisu in limb'a franca unu cuventu, care pe langa lumin'a ce o revérsa a supra referintielor sociale intre Franci si Romani de pe acelui timpu, mai are pentru noi ca Romani, si insemnatatea unui faru ce pare a luminá si in directiunea, in care se afla adeverulu etnogonsei nostre. Acestu cuventu este pretins'a glossa Walaleodi din Lex Salica.

Pentru a intielege acésta glossa si a inter- meia consecintiele, ce le vom trage din ea, este de lipsa: 1. a ne ocupá de istoria Legei Salice, 2. a cunóisce cuprinsulu si spiritulu a- cesteia, 3. a ne familiarisá cu manuscrisele in cari ni s'a pastratu, 4) a sci ce se numescu glosse Malbergice si in fine 5. a vedé ce inse- mná wala si ce leudi in gloss'a nostra.

Intre popórale nordice, care bantua

in seculu alu 3 d. Cr. frontariele imperiului romanu, ni se numescu la 241 d. Cr. si po- porulu Francu. Acestu poporu de semintia germanu se infatisíza in aren'a istoriei uni- versale compusu din doi rami: francii Salici si francii Ripuari. Sal insemnáza domus, casa si s'a pastratu in lat-barb. Salon si germ. Sal- bücher = Grundbücher. Asiá-dara francii Saliei sunt francii casnici seu cari avuseso lo- quintie statornice in Germania (si anume in- tre gurele Rinului, unde pana astadi unu can- tonu p'orta numele²) Salland). Éra francii ri- puari (de la ripa, riviére³) sunt francii cari se asiediare de a lungulu Rinului intre riurile Maas si Mosel. Fia-care ramu are de-o-cam- data viéti'a si istoria sa particulara. Francii salici condusi de duci si capitani electivi o- cupa la anulu 358 d. Cr. Toxandria la a. 359 Batavia⁴) si anca in secululu alu 4 ajungu pana la riulu Ligeris si la Silva Carbonaria⁵). Ligeris este Leye de astadi in Flandria, si Silva Carbonaria se estindea despre Sambre spre Sielda (intre Flandria si Hennegau). Cum se vede dara, domni'a Franciloru sal. cu- prindea cu inceputulu seculului alu 5 cam Flandria si Brabantulu. Pe la medioculu se- culului alu 5 de d. Cr. Clodovig se face rege monarcu alu Saliloru, impreuna pe acestia cu Ripuarii, bate pe guvernatoare romanu din Galia la Soissons (a. 486 d. Cr.) si devine

astufeliu singuru domitoriu peste tota Ga- lia romana, pana la Seine. Ba estindea pote- rea Franciloru si dincolo de Rinu asupra Ale- maniloru. Totu sub Clodovig poporulu francu primeșce Crestinismulu la anulu 496 d. Cr. In curenđu Francii devinu formidabili, si dupa ce Galii, Gotii, navalitorii Mauri si se- mintele germane se plecare naintea loru, e- rediteza de la Romani egemonia asupra occi- dentului europénu.

Inainte inse de a se fi unitu Salii ca Ri- puarii, inainte de a fi primitu crestinismulu, nainte de a fi avutu unu rege monarcu, Francii sal. pasira la codificarea dreptului loru na- tionalu. Din vechime popórale germane si-pastrau istoria si dreptulu loru in versuri si paremisi, care le incredeau memorieci.⁶) Avantagiele unui dreptu precisatu si formulatu prin legi- scrise, l'intielegu barbarii numai candu vinu in frecare cu virtuosii legisti, cu Romanii. Totu la acestia gasescu si o scrisoare simpla si practica, pe candu runele loru, déca au esis- tatu, au fostu intielese numai de preuti.⁷) Catr'acestea, limb'a latina fiindu limb'a lumii, nimica mai naturalu, de catu ca barbarii in- vingatori se se folosesc de limb'a invinsiloru culți spre a-si codificá dreptulu si usantiele sale. Unu siru de atari codificari se perondara din secululu alu 5 d. C. pana intr'alu 9. Prin conveniune acesti codici se numira: Leges, Lex Salica, Lex Ripuariorum, Lex Alemanorum, Lex Burgundiorum, Lex Bajuariorum, Lex Saxonum etc. — Celu mai vechiu si totu de odată obiectulu cercetarii nostre este Lex Salica.

Timpulu in care se facu acésta lege, se defige pe inceputulu seculului alu 5 d. C.⁸)

¹⁾ Vopie. Aurelian. 7.
²⁾ Jakob Grimm „Geschichte der deutschen Sprache” I pag. 369.
³⁾ ibidem I pag. 368.
⁴⁾ Grimm in precurentarea la Merkel Lex Salica.
⁵⁾ ibidem. LXVII.

si anume a) pentru ca in articululu XLIII de feltortus se numescu hotarele intre care se aiba legea vigore: „intra Legere(m) aut Silva(m) Carbonaria(m)”, care margini le avu domni'a Saliloru numai cu inceputulu seculu- lui alu 5, si nainte de Chlodwig b) pentru ca in testulu original (cu 65 tit.) nu se afia nici una dispositiune privitoria la cultulu si bese- ricole crestine. Ba intr'unu capitulare de la regele Chilbert se dice apriatu: „quando (sc Franci) illam legem composuerunt, non erant christiani.“⁹) Pentru aceste cuvinte de- terminàmu cam inceputulu seculului alu 5 d. Cr. ca timpulu in care se facu Lex Salica.¹⁰)

In catu pentru modalitatea, in care se purcease la acésta codificare, ea este cea germana genuina. La Germani adeca poporulu intregu, seu unu cantonu adunandu-se, cam dupa luna plina, int'o livada seu int'o dum- brava, legiferau si tieneau judecata dupa tre- buintia. Astfelui si de asta-data Francii Salii adunandu-se cu totii, insarcinara 4 barbati e- sperti in dreptu si cunoscatori de limb'a si scri- soarea latina, se elaboreze unu codice nationalu. Acestia gatindu lucrarea, o asternura poporu- lui in trei adunari.¹¹) Poporulu o aproba si i dade validitatea de lege scrisa. Membrii ace- stei comisiuni se numiau dupa prologulu celu micu Widogaste, Wisogaste, Arogaste si Sa- legaste.¹²)

Luandu in considerare cuprinsulu Legei Salice aflam cu deosebire ficsarea de amende Pardessus la MS. din Wolfenbüttel in Pardessus Loi salique Appendix I.

¹⁾ Pertz capit. IV 6.
²⁾ J. Grimm in precurentarea la Merk. Lex S. pag. V.
³⁾ Walter deutsche Rsgsch. Cap. 142.
⁴⁾ Prologue Legis Salicae la Pardessus Loi Salique Pag. 343.

tru partita sa si contra celorla lalte partite.

Acésta se si-o insemne alegatorii nostri bine, bine, si candu vor vedé, că care-va diregatoriu, numésca-se elu cum se va numí, si fia elu cine va fi, cutéza a-i amenintá si a-i induplecá seu silí, ca se se lase de partita si de candidatulu natiunale si se tréca la partita si candidatulu guvernului seu a altei partite. — se i-o spuna acelui domnu in facia, că — n'are dreptu a-i amenintá si silí, si că — dreptulu de alegere, dupa lege si dupa recunoşcerea solena a ministeriului intregu, este curatul numai alu alegatorilor, ér diregatorii n'au a se amestecă in acésta tréba.

Se ne dedàmu a ni cunóisce bine drepturile si a ni le aperá la tóta ocasiunea, éra mai vertosu la alegeri, fiindu vorba ací despre cele mai sante si mai chiare drepturi cetatienești!

Conferint'a natiunala de la Mercurea.

Conformu apelului, erau in 23 febr. adunati in Mercurca multi barbati inteliginti preoti si mireni, sosiți din cele mai multe parti ale tierei, parte ca representanti ai conferintelor partiale, parte ca participanti spontanei; langa acestia se mai aflá unu numeru frumosu de junime studiosa academica (parte din Sabiu, parte din Pest'a) si fruntasi de ai comunelor satesci de prin pregiuru.

Conferint'a se incepù la 10 óre deman. dlu convocatoriu alu conferintei Elia Macelariu salută pre cei adunati si desfasiură in o cuventare scopulu convenirei. Conferint'a lu alege prin aclamatiune de presiedinte, pentru care incredere onorifica multiemesce adunarei.

Se alegu notari: dd. Visarionu Romanu si Aronu Densusianu.

La propunerea presiedintelui adunarea se scóla si pentru ca totu incepertul se fie de la Dumnedieu, D. Prot. Hane'a rostesce o rugatiune, in audiulu tuturor'a.

Inainte de a trece la ordinea dilei, presiedintele propune ca se se exprima in protocolu, că adunarea este neclatita si nestramutata in credint'a si loialitatea sa catra pré nalta dinastia Habsburg Lothringon si catra Maj. Sa Imperatulu si Marele Principe Franciscu Iosifu I. (Se primesc intre aclamatiuni entuziasme.) Mai departe, se se exprima: iubire si fratiitate catra totc naftinile colocuitoric, si in fine că adunarea se supune legilor sanctiunate acésta se va nisuí a le modifica numai pre

cale legală. Aici se incepe o desbatere la care ieu parte mai multi insi. Dlu Branu de Leményi face propunerea, că legile sanctiunate trebuie respectate in catu acele sunt basate pre egalea indreptatire a natiunalitatilor. In tipulu acesta emendata se primește propunerea presiedintelui.

Hanj'a, doctorandu in drepturi, saluta conferint'a in numele junimeei din Pest'a si face propunerea se se concluda că minoritatea se va supune majoritateli. Cea d'antai se primește cu bucuria si se ié spre sciintia placuta; cea de a dou'a nu se primește, pentru că dupa usulu parlamentarui se intielege de sine.

La ordinea dilei propune dlu Visarionu Romanu, punctulu alu doilea din apelu, in privint'a alegilor la diet'a din Pest'a. Se primește propunerea si propunatoriulu continua discursulu, esprimendu-si parerea de reu, că natiunea de la 1864 incóce nu se intielege a supra unui programu. Se pronuncia pentru passivitate.

De ací incolo se inceinge o desbatere viua la carea participara: Hoszu pentru participarea la alegeri si activitate, Muresianu pentru passivitate, Puscaru pentru activitate, Dr. Ratiu pentru passivitate, Porutiu pentru activitate. Mai urmara a se pronunciá contra activitatei Densusianu, Axente, prof. Moldovanu si Dr. Tincu.

In fine mai vorbi Hosszu cuventulu de incheiare si Vis. Romanu ca propunetoriu, si apoi presiedintele.

(Inca inainte de a incepe Dr. Tincu cuventarea sa, sosese unu telegramu de la Temisióra, subscrisu de Al. Mocioni si Craciunescu carele (in numele comitetului natiunalu Red., Alb.) saluta conferint'a; s'a conclusu a se respunde pre accea-si cale.)

Facendu-se propunerea ca se se inchida desbaterea pentru de a se pune cestiunea la votu, conferint'a cu majoritate se decide pentru passivitate, numai cinci insi: Hosszu, Porutiu, Bardosi si Cristea pentru activitate.

Conferint'a se suspende si din ospitalitatea cea marinimósa a presiedintelui se restauréza la unu frugalu dejum.

Dupa acésta pauza se desbat procederea speciala a politicei passivitateli. Se alege unu comitetu centrala cu resedint'a in Sabiu, sub presedint'a dlu Elia Macelariu. Membri fura alesi din Sabiu:

Hane'a, Bolog'a Pope'a, Dr. Nemesiu, Visarionu Romanu si Russu;
din Brasiovu: Baritiu, I. G. Ioanu si Demetriu lug'a;
din Fagaras: Antonelli, Branu de Lemény si Densusianu;
din Blasius: Elia Vlassa si I. Moldovanu;

din Resinari: Dr. Stoi'a;
Cricau; Axente;
Rosi'a Abrudului: Balantu;
Turda: Dr. Ratiu;
Gherla: A. Muresianu;
Desiu: Gavrilu Maniu sen.
Nascudu: Ioachim Muresianu;
Szesz-Regenu: Maieru;
Orestia: Dr. Tincu;
Aiudu: Nicol. Gaetanu.

Se propune a se considerá memorandele asternute de Baritiu si Dr. Ratiu de ale conferintiei, la ce se reflectéza că de óra-ce li s'au votat multiamita pentru portarea densilor, propunerea acésta devine de prisosu. La 5% se incheia conferint'a si dupa acésta urmează unu prandiu grandiosu la presiedintele, carele dură pana tardu. Cam pre la 8 óre junii de la academi'a de drepturi din Sabiu si altii facura unu conductu frumosu de facie, carele se postă dinaintea locuintei presiedintelui. Acestea esă, la aclamatiunile purtatorilor de facie, pre balconu. Juristulu N. Densusianu rostă unu cuventu acomodatuo solemnitatei, la care presiedintele respuse cu caldura, terminandu cu: „se traiésca Maj. Sa Imperatulu si Marele Principe Franciscu Iosifu I.", la care se respune cu viile aclamatiuni. Dupa retragerea dlu Elia Macelariu de pre balconu, mai fura provocati prin aclamatiuni si altii.

A doua si se verifica protocolul si dlu Dr. Tincu asterne pre més'a conferintei unu memorandu, care-lu primise spre a raportá asupra-i; facu propunerea, ca se se predee comitetul centrala ca se-lu pôta studia mai cu deamenuntul, dupa cum se cuvine unui asemenea actu. Se mai face propunerea unei colecte pentru acoperirea speselor pentru agendele comitetului; incepertul se face dejá ací in sala.

„Telegrafulu Romanu."

De la senatulu imperiale.

Luni in 8 martiu c. n. se incepura in cas'a ablegatilor desbaterile a supr'a bugetului pentru anulu curinte. In desbaterea generala nu ceru nimene cuventul, cu atat'a mai interesante fura discursele la unele rubrice ale bugetului in desbaterea speciala. Así desfasiură ablegatulu polonu Grocholski negrigarea drumurilor comerciali in unele provincii, mai cu séma in Galit'a si Bucovin'a, pretindindu o suma mai insemnată pentru acestea in bugetulu ministeriului din Iantru. Ablegatii Wolfrum si Vichof vorbira contra escamerarii unor drumuri comerciali si aruncarii loru in spatele tierilor si a comunelor. La buge-

telu ministeriului pentru aperarea tierii si politia, verbira abl. Leonardi in contra multime de comisariate si organe politice in Tirolu, precum nu sunt in alte provincii a le monarhiei, éra abl. Rechbauer in contra speselor celor mari pentru polita din Vien'a carea in alte orasie se mantiene de comune. Venindu apoi la rondu bugetulu ministeriului de cultu si instructiune, se descinsera desbaterile in unu modu inca mai interesantu. Superintendintele Schneider, cu vócea sa resunetória descarcă mai multe poenite parlamentarie contra tratarii afacerilor bisericescii evangeliice in ministeriulu de cultu declarandu, că din asta causa nu pote vota pentru rubrica centrala din bugetu. Abl. Svetec din Slovacia se adresă catra ministrulu de cultu si instructiune cu unu catastichu de observari, referitorie la negrigarea culturei natiunale in secolele publice, prin care se facu ilusorie decisiunile art. 19 din legea fundamentala de statu. In fine d. Hormusachi ablegatulu din Bucuvin'a, desfasiurandu necesitatea unui barbatu de confesiunea gr. or. in ministeriulu de cultu, si provocandu la promisiunea data de m. s. imperatulu in resolutiunea din 27 septembrie 1860, pretinse numai-de catu asiediare unui barbatu de confesiunea gr. or. in acestu ministeriu. Neci unulu d'intre aceste trei discursuri nu-i p̄e venira la socotela dlu ministru Hasner, ceea ce se vediu din responsurile date dloru Schneider, Svetec si Hormusachi. Cei doi de antai tacura de ací nainte, inse d. Hormusachi i replică ministrului in modu resolutu, la carca replica nu mai potu se dece unu responsu plausibile, ci astă de consultu a tacé. La bugetulu ministeriului acestuia se mai votara cateva resolutiuni, d'intre cari insemnăma cea despre reform'a salarioru profesorilor de la scóle reale dupa sistem'a celor'a de la gimnasie.

La bugetulu ministeriului de finantie pledara abl. Roser, Hanisch si Stamm pentru stergerea jocului de loteria, inse remasera in minoritate.

La bugetulu ministeriului de negotiu se respicara banuele fundate de abl. Grocholski pentru intardisarea cursului telegramelor private, éra de abl. Hanisch pentru neregularitatea cursului postal.

La bugetulu ministeriului de agricultura desfasiurara abl. Greuter intr'unu modu batoriu la ochi administratiunea cea rea a padurilor, éra abl. Vächter, Gros si Rechbauer a institutelor de remonte, la care respondiendu ministrul Potocki, se desvinu că densul primi sub administratiune institutele de remonte abiá de trei luni.

Budgetulu ministeriului de justitia pre-

private pentru crime si delicti. Este o caracteristica a legislatiunilor primitive de a privi vatemarea si satisfactiunea de o afacere cu totul privat. Inca nu se gasesce momentul eticu alu pedepsei, anca nu se considera societatea omenescă vatemata. Ce'a ce inse au popórale germane a parte este, că la densele famili'a intréga se simte vatemata prin vatemarea singularului, si famili'a intréga se pri- vesce complice la foră-de-legea membrului seu. De ací resbunare in infinitu. Totu de odata inse ca paliativu, rescumperare prin amende solvite vatematului seu consangenilor lui. *) Astfelui de amende se numesc compositio- nes (Büssens), si astfelui de amende sunt si cele ce se statorescu in Legea Sal. Ca exemplu cateva:

Pentru uciderea unui Salicu liberu se se solvésca familiei lui 200 de solidi, si totu atata pentru uciderea unui altu barbaru, „qui Legem Salicam vivit". *) (sc. Lege Salica) Pentru uciderea unui Francu liberu intr'ascunsu se se solvésca familiei 600 solidi. *) Pentru uciderea unui Rom: nu liberu (possessor) se se solvésca fam. 100 solidi; *) éra pentru uciderea unui Romanu tributariu numai 70 solidi*)

Pentru uciderea unei femei libere se se solvésca 600 solidi (déca e fructifera, si numai 200 solidi déca e stérpa). *)

Pentru rumperea unei mani seu unui picioru, scóterea unui ochiu, taiera nasului se se solvésca vatematului 100 solidi*).

Pentru rumperea policariului numai 50

solidi; *) éra pentru rumperea degetului alu 2 cu care se sagéta se i se solvésca 35 solidi. *) Pentru uciderea unui Francu din suit'a regelui se se solvésca 600 solidi *) si totu atata pentru uciderea unui grafione (comite). *)

Cum se vede dura L. S. tiene séma de castele sociale ce esistau la poporul Francu. Era de accea că face deosebire umilitore intre Romani si Franci *) nici că ne potem mira că egal'a indreptatire nu s'a practicatu nici odata de catra ómenii poterii. —

Estatea, cuprinsulu si spiritulu Legei Sal. constatare, se trecrem acum'a la manuscrise in cari ni'sa pastratu. Aceste se potu classificá forte bine in 4 famili'i cu mai multe seu mai pucine variante. *)

1. Famili'a cu tecstu celu mai vechiu si de siguru celu originale are 65 titl. (de manire . . . de caballo mortuo) latinitatea acestui tecstu e forte slabă, si urme de crestismu nu se asta. Acésta fam. se representa prin unu MS. din Wolfenbüttel *) (Bibl. ducale N 97), prin 2 MSS din Parisu (Bibl. reg. N 4404 — Anciens Fonds —) *) si (N 65 — Suppl. lat. —) *) si unu MS din München. (Bibl. reg. C, IV, 3, g. *)

2. Famili'a a dou'a are unu tecstu totu cu 65 tit. dar mai schimbati dupre recerintiele de pe la timpulu din urma alu domniei lui Chlodeweg. Ca representanti ai acestei fam. se considera 2 codici aproape identici din Pa-

ris (Bibl. reg. N 4403 — Anciens fonds —) si (N 252 F. 9 — Fonds Notre-dame —. *)

3. Famili'a a trei'a are unu tecstu de 99 titluri cu multe consideratiuni la biserică creștina si forte diferit de cele latte dòue. Forte verisimile acestu tecstu s'a nascutu prin o reconstituire pe timbului Dagobert I (628—638). Representantele este MS N 136 H din Montpellier. *)

4. Famili'a a patr'a are unu tecstu de 70 titl. de o latinitate corecta si o precisiune care n'o asta la cele latte fam. Reinviera studiilor clasice la curtea lui Carolu M. si titl. de „Lex emendata Caroli M.", ce-lu pôta unele MSS ne indreptatiesce a considera acestu tecstu de o revisiune a L. S. sub auspiciole lui Carolu celu Marc. De acésta fam. se tienu cele mai multe MSS cunoscute.

Fia-care dintre aceste tecsti se decopiu si se astau in usu totu in acelui timpu, fara ca o editiune mai nouă se fie scosu din praca o editiune mai vechia. Unu fenomen straniu acesta, ce ni-lu potem explica numai asiá: că cuprinsulu legei originale devenise intr'atata proprietatea nationala, in catu nici unu revisorul seu redactor de mai tardu nu cutesé se dica că elu face o lege nouă, o lege care se deróga catu de pucinu legei originale. Cum se ni-splică in se impregiurarea, că nici unu dintre mans. ce le cunoscem astazi nu e mai vechiu de catu din secolul al VIII si alu IX? Dupa Jak. Grimm forte usioru. *) Scurta cum este L. S. se poate scrie pe cateva foiole de pergamentu, si nimicu mai usioru, de catu ca aceste foiole odata esite din usu

se se perda in timpi barbare, caror'a li impune numai cantitatea. De candu inse copiatorii incepura a impreună Legea Salica cu alte legi si opuri intr'unu codice, ni se pastră si dens'a. Pote că sub pulberea vre-unei biblioteci seu ca inelitoarea vre-unui foliantu se va asta candva si L. S. de sine statotore, si atunci ea de siguru va fi datata din timpi mai vechi, dar pana astazi se gasesce numai ca parte intregitóre a unoru foliante de cu-prinsu pestritiu, dintre care cele mai *) vechi sunt scrise in secol. VIII. si alu IX. d.Cr.

Dintre MSS ce posiedemu, celo de fam. anta'a si a dou'a se infatiséza adese in mediodulu unei propositiuni sub semnulu Malb. seu hoc est Malobergo unele, cuvinte care indata le cunoscem ca sunt ori-ce alta dura latine nu. Invetiatiile le botezara Glosse Malbergice. Si pentru ce? Pentru că in evulu mediu notele si alegatiunile ce se obicinuiau a se face intre liniele seu la marginea unui tecstu se numiau glosse. Era cuvinte, in cestiune, ne potendu-li se gasi insemnata, fură de copiatori in tecstu si schimosite. Adeverul insa e altul, cum s'a dovedit in timpulu nostru. Mal, Madal-forum, insemnăza locul unde se adună poporulu, spre a legiferă seu a tiené tribunalu. *) Era cuvintele numite glosse malbergice nu sunt altu ceva de catu terminii tehnici forensi, cari au trebuitu a se intretiese in fia-care articulu alu codicelui nou, pentru a usiurá intielegerea tecstului scrisu intr'o limba, straina pentru poporu. Adese a ceste cuvinte sunt numele ce-lu avé compozi-

1. *) L. S. XXVIII 2. *) L. S. XXVII 4.

2. *) L. S. XL 3. *) L. S. LVI 1.

3. *) Montesquieu „De l'esprit des lois" liv. XXVIII c. 3.

4. *) Walter dasche Rsgeschichte Cap. 142.

5. *) Publicata la Pardessus Loi Salica: Premier Appendice.

6. *) Pardessus I.

7. *) Pardessus II.

8. *) Pardessus Second Appendix.

5) Pardessus III.

6) Pardessus IV.

7) Jakob Grimm Vorrede zu Merkel's Lex. Salica LXIX.

8) Merkel Lex Salica.

9) Jakob Grimm Geschichte der deut. Sprache I. 389

cum si cele latice rubrice ale bugetului general, impreuna cu legea finantiala se votara fora de observari.

Spesele votate pentru anul 1869 fac preste totu 299,026.671 fl., era venitele de tot speciele preliminate facu 296,284.176 fl. Prin urmare se arata de asta data un deficit de 2,742.495 fl. v. a. care se se acopera pe calea unui imprumutu trasitoriu.

Discursulu dlu Hormusachi in caus'a bisericei gr. or.

Biserica gr. or. din asta parte a monarhiei trece peste diuimete de milion si stă in legatura ierarchica cu trupin'a din Transilvania si Ungaria, carea singura numera peste trii milioane. Cu tōte cā prin legile fundamentale de statu e garantata autonomia bisericelor, cunoscintia relatiilor interne si externe ale bisericelor este pentru regimul si acum de lipsa casii mai nainte; cāci regimul nu numai cā este indetoratu a scutii autonomia bisericelor, ceea ce nu e cu potinta fora de cunoscintia organismului si marginilor ei, ci densulu are se recunoscere si se respecte reportul singuraticelor biserice catra statu, spre care scopu este necesaria cunoscere constituutiunii lor canonice.

Daca s'a afisatu de bine si de necesariu, in medilocul unci cetati rom. catolice si intr'un ministeriu de culte asiediatu numai si numai cu barbati de confesiunea rom. cat., a mai atrage si pre unu episcopu rom. cat. in calitatea de expertu si consultatoriu, precum se respică d. ministru de cultu in respunsulu interpelatiunii din 28. Januariu, atunci cugeteu, cā atragerea unui consultatoriu din sinulu unei biserice mai putieni cunoscute de pe marginile imperiului, nu pote fi mai putieni de lipsa, cāci numai asiā pote ave regimul o garantie pentru dejudecarea dréptă a referintelor acestei biserice.

Că necesitaea acēstă s'a si arestatu pe facia, dovedesce faptu cunoscuta, cā ministeriu ie adese refugiu la unu barbatu versatu in scintele canonice orientale, spre a se informa despre institutiunile acestei biserice, care barbatu inse nu este neci din gremiul ministeriale, neci din sinulu bisericei ortodoxe. (Intielege pe profesorulu Tschismann. Trad.).

Dara nu numai cu privire la cunoscintia institutiunilor acestei biserici, ci si a tragediilor cu resolvirca afacerilor bisericesci orientale este necesaria atragerea unei poteri lucratorie, ca legile fundamentale de statu se devina o data litera viia in privintia bisericei orientale. Este adeca cunoscuta, cā petitiunea diecesanilor din Bucovina pentru efeptuirea autonomiei bisericesci, prin conclusulu sena-

tului imperiale din 19. Iuniu 1868 s'a trimis regimului c. r. cu provocarea, de a pune la cale cele de lipsa, ca biserica orientala se devina catu mai curendu in posesiunea autonomei sale garantate prin art. 15. a legei fundamentale de statu. Ce e adeveru, ministeriul a provocatu forta intardare si pre episcopulu din Bucovina, ca densulu intru intielegere cu consistoriulu si cu diecesanii se faca propunerie respectiv. De atunci sunt trecute optu luni, si caus'a autonomiei inca totusi nu e rezolvata, ci zace in stadiul primu. Concedu, cā vin'a acestei traganari nu zace sus ci gios, nu asiā in ministeriu, ci mai multu in dioteca; totusi nu se pote negă, cā o energie din partea ministeriului, care este indetoratu a efectuā legile fundamentale de statu, ar fi miscata lucrul din locu, si daca nu s'a desvoltat atare energie, pare-mi-se, cā caus'a zace in lipsa unui organu in gremiul ministeriului, care se se ocupe cu seriositate de afacerile bisericei orientale.

Pentru propunerea mea si pretensiunca dréptă a bisericei orientale vorbesce si procedura observata in favorea altoru confesiuni. Procum a desfasiuratu dlu superintendinte Schneider, se afla in ministeriul de cultu dejā de multi ani unu consultatoriu din partea bisericei evanghelice. De ce daca se remana neconsiderata asemene pretensiune dréptă a bisericei orientale? Séu pote ca biserica acēstă se aiba si de aci nainte sōrtea, ca afacerile ei se fie dejudecate si resolvate dupa mesur'a asediamintelor bisericei rom. catolice?

Nu sum securu, daca inaltulu ministeriu este inticlesu cu pretensiunea mea facuta in numele confesionalilor orientali. Dara pre catu sciu positivu, este unu factoru mai naltu de catu ministeriului, care a recunoscetu asta pretensiune. Cuventulu imperatescu, care s'a datu in anul 1860, si pana acum nu s'a retrusu, stă la medilocu pentru propunerea mea. Rescriptul Maestatii sale din 27. Septembrie 1860 catra patriarcu Rajacič contine spre fine urmatorele: „In fine voiu portă de grige, ca pentru tratarea afacerilor bisericei gr. or. la instantia suprema se se asiedie unu barbatu de confesiunea acestei biserici.“ Credu dara, cā naltulu ministeriu nu va face ilosoriu cuventulu imparatescu, ci-l va aduce catu mai curendu in realitate.“

Propunerea dlu Hormusachi se sprigni si din partea prē sanctiei sale parintelui episcopu Cnezeviciu cu urmatorele cuvinte: „Propunerea facuta de dlu Hormusachi zace intru interesulu bisericei gr. or. si este basata in legile fundamentale de statu despre egalitatea confesiunilor. Si eu sustieni acēstă propunere si o recomandu cu caldura.“

Cu tōte acestea, a respunsu d. Hasner intr'un modu, care marturesce putienu pentru o nepreocupare, precum se pretinde acēstă de la unu ministru. Cuvintele dlu Hasner sunt urmatorele:

„D. Hormusachi m'a intimpinatu astadi cu multa buna vointia; densulu avu de scopu a suplini cu o persoana neajunsulu poterilor, ce-mi stau spre despusestiune; de asemene avu bunetata a-si exprime parerea intr'un modu favorabilu despre referintele afacerilor cultului gr. or. Prin patent'a pentru protestanti sum indetoratu, in despartimentulu evangelicu a pune de referinte pre unu barbatu de confesiunea evangelica. Eu am declarat si mai de unadi, cā e dorintia mea, a posiede barbati de esperintia. Dara ajunge daca acesteia sunt barbati esperti si de concepte nepreocupate. Referintele, de care este vorba, se occupa de mai multi ani cu succesu bunu(?! Red.) cu afacerile cultului gr. or. care cultu nu e numai in Bucovina ci si in Dalmatia. In asta tiéra din urma se afla cu totulu alta nationalitate, si pare-mi-se a fi unu lucru greu a atrage pre unu barbatu din Bucovina, care ar potē corespunde si parerilor eterogene din Dalmatia. Pre langa acēstă ar fi se fiu cu precautione la atragerea unui organu cunoscute cu cercustarile, care pote tocma pentru aceea nu ar posiede nepreocuparea necesaria. Daca inse nalt'a casa va ave bunetatea a-mi octroā o potere lucratoria, o voi primi cu multiamire.“

Asiā d. Hasner. Éra d. Hormusachi la rubric'a cultului oriental i-a replicat urmatorele: „Pentru cultulu orientale din Bucovina nu s'a preliminatu neci o subvenitie din venitulu statului. Cultulu oriental s'a sustinutu pana acum cu medilōcelo sale. Inse de asta nu pote fi cultulu acesta asecurat pentru totu timpulu. Sunt de abie cati-va ani, de candu se fece incercarea, de a intrebuinta fondul gr. or. si pentru scopuri catolice. In anul 1858 a scopisito ministeriul de cultu si a si provocatu pre episcopulu Bucovinei spre darea declaratiunii, ca pentru hospitalul catolicu din Jerusalim si fora de o garantie din partea statului se se dēe imprumutu 70.000 fl. din fondulu religiunariu or. din Bucovina, cu alte cuvinte: se se daruiesca. Episcopulu, asupra caruia se fece presiune, se dete dupa voi'a ministeriului, si e de multiamitu numai interventiunii consiliului de statu cā nu s'a efeptuatu acea dedicatiune pentru scopuri straine.“

Ceea ce s'a potutu intemplă atunci, pote se se intempele si astadi, de orace fondulu religiunariu orientale stă fora de control'a legislativei. Elu stă eschisivu in man'a ministeriului

lui, care nu mai intréba de episcopulu, daca afia de bine. Depinde asiā-dara numai de la parerea subiectiva si veintia momentana a ministrului respectivu, de a intrebuinta avea bisericei gr. orientale si pentru alte sco-puri.

Propunerea mea de mai nainte o facui asiā-dara in dōue direptiuni: un'a, ca tratarea afacerilor bisericei gr. or. se nu sufere ame-nari, era alt'a, ca tratarea acestoru afaceri se fia mai corecta. Obiectarile facute de d. ministru, mi se paru a nu fi fundate. Că de dice d. ministru că referintele orientale din Bucovina ar ave de lucru si cu afacerile bisericei din Dalmatia, respondu că biserica din Dalmatia este acea-si ce si in Bucovina, adeca gr. or. Era de dice d. ministru, că referintele din Bucovina nu ar sci limb'a dalmatina, in-trebu ūre nu ar fi totu mai consultu, de cum este de presentu, candu referintele nu scie nici un'a neci alta limba, si ceea ce e mai multu, că este de confesiune straină?

Ce se atinge inse de momentulu principale, pe care am basatu pretensiunea mea, a-cest'a a remas neatinsu si neclatit u de d. ministru. Propunerea mea e basata pe rescriptul imperatescu din 27 septembrie 1860 prin care s'a promisua asediarea unui membru alu bisericei gr. or. in ministeriul de culte. Acestu rescriptu se dateză din unu timpu, candu Maestatea Sa n'a fostu inca legatu de formele constitutionale. Ceca ce a emanatu atunci din plenitudinea poterii imperiale, este legalu si oblegatoriu. Asiā-dara stămu naintea unei alternative. Au că este acelu rescriptu imperiale validu si eficace, au că nu este validu si oblegatoriu. De este inca validu, atunci este si o detorintia a ministeriului, de a aduce intru implinire ceea ce a promisua Maestatea Sa: caci nu depinde de la parerea subiectiva si bun'a placere a unui ministru, a lasa ne efeptuatu ceea ce a promisua Imperatulu. Acēstă este acum o pretensiune dréptă a bisericei orientale, carea nu pote fi alterata de unu ministru, pana candu stă in validitate rescriptul imperatescu.

Daca inse acelu rescriptu nu mai are validitate, atunci nu pricepu, de ce stă in „Actele oficiose ale bisericei gr. or. tiparite sub auspiciole ministeriului de cultu? Daca nu are validitate, atunci ar fi se dechiare regimulu, de a dreptulu, că rescriptul imperatescu din 27 septembrie 1860 e resuflatu. Caci pana candu nu e acēstă, este basata si provocarea regimului, de a aduce intru implinire promisiunea data bisericei orientale, si ministeriului, ca unul cē e responsabile, este con-strinsu, a incungură totu, ce ar fi spre scadere de onore a coronei, adeca prin neimplini

tiunea in Malbergu (foru); adese ele prezenteaza numele crimei séu alu delictului; adese sunt numele obiectului vatematu, si adese sunt numerale, cari arata marimea compoziutiunii. ²⁾ Acestu ajutoriu óre-cum mecanicu trebuie se fie fostu de mare folosu pentru manuarea Legei Salice. — Cele mai multe glosse de astu-feliu se afla, cum am disu, in codicij de familie mai vechie, era cu deosebire in codicij pastrati in Germania. De timpuriu inse, si mai vertosu in Francia romanisata, nu se mai intielegiau, si copiatorii le schimosiau ca vai de ele, séu le emenda cu totulu. ³⁾ Naiva este not'a ce o face copistulu MS lui din München (Cim. IV. 3. g. ²⁾) Sed nos propter prolixitatem voluminis vitandam, seu fastidio legentium, vel propter utilitatem intellegendi, abstulimus hinc verba Grecorum (et numero dinariorum, quod in ipso libro crebro conscripta invenimus) . . . . Asiā-dara pentru densulu in secululu alu 9. astese cuvinte erau grecesce si pentru cā graeca non leguntur, elu crede cā face mai mare isprava déca crutia pergamentulu.

Si totusi astese glosse nefericite sunt de o valoare filologica foarte mare. Aceste cateva cuvinte sunt unicele monuminte ale limbii frante primitive. Era un'a dintre ele este de insemnetate si pentru noi, ca Romani. Acēstă se afla in art. 5 si 6 alu titulului XL. De homicidiis ingenuorum in MS Guelferbitanu: carisuna: Art. 5. Sive Romanus homo possessor occisus fuerit, qui eum occisisse probatur. Malb. Wala leodi, sunt dinarios IIII. M, faciunt solidos C, culpabilis judicitur.

¹⁾ Walter dsch. Rsgsch. cap. 142.

²⁾ Jak. Grimm Vorrede zu Merkels L. S. pag. VIII.

³⁾ Pardessus appendice second.

Art. 6. Si Romanus triutarius (tributarius) occisus fuerit, cui fuerit adprobatum Malb. Wala leodi, sunt dinarius III. M, faciunt solidos LXX, culpabilis judicitur.

Partile acestei glose walaeodi sunt dōue:
1. Leodi — leudi, leodi, leudis se numă compoziutiunea ce trobuiā se o platēsca unu ucidorulu familiei ucisului, se deriva de la leod-barbatu si poporu ¹⁾ (leodinia ²⁾) compoziutiunea unei femei ucise). Cu multu mai noua e numirea pentru acēsta compoziutiune cu we-rigeld (de la ver-barbatu) ce se afla in Lex Alamanorum s. a. Cu leodi se afla compuse adese alte cuvinte spre a specialisá compoziutiunea personala d. e. inalteodi ³⁾ compoziutiunea pentru unu omoru ascunsu, affectu leodi ⁴⁾ compoziutiunea pentru ucidere cu farmecatoria s. a.

2. Wala-Romanu. Cum se vede din testulu ambiloru articuli 5 si 6 wala se adauge spre a specialisá pe leodi si anume a-i dā in-semnetatea de compoziutiune pentru uciderea unui Romanu. Acēstă o sustiene si Walter ¹⁾ si Grimm ²⁾ era cestu din urma se incēra a o splică din impregiurarea cā Francii dedura mai antai peste Galii romanisati si apoi ii cufundara pe acestia cu Romanii adeverati si numira si pe Romani Gali séu Wali. Unu nume care s'ar fi pastrat in limb'a germ. de astadi ca Wälsch pentru Italieni si Francesi. — Rationamentul lui Grimm pare a se confirmă candu vedemu cā in adeveru g si w in

¹⁾ Jak. Grimm dtache Rechtsalterthümer II, 652.
²⁾ L. S. XXIV 9, 10. ³⁾ L. S. XL 2. ⁴⁾ Textulu He-rold, tit. XXII, 1.

¹⁾ Walter dsch. Rsgschichte, 112 Nota 2. ²⁾ Jakob Grimm „Geschichte der dsch Sprache I 887 si J. Grimm Vorrede zu Merkels L. S. pag. X. (Althochdeutsch Walach-Romanus.)

cuvinte germane latinisate, séu in cuvinte latine germanisate se inlocuiescu unulu pe altulu atatu de adese. Pentru exemplu: germ. werra, engl. war, franc. guerre; germ. welfen, ital. guelfi; germ. were, gewere, engl. warranty, fran. garantie s. a. m. — si candu ni amintim cum francesii mai in urma numira pe germani Alemands, si slavii li disera Nemeti, aplicandu numele unui ramu, cu care avura a face asupra semintei germane intregi.

Chiar candu revindicata afinitate intre Gal si Wal pe langa tōta aparintia n'ar esiste in adeveru, si cercetarifilogice mai intensive vor dovedi acēstă candu-va — totusi atat'a remane faptu necontestaveru: cā in gloss'a nostra cuventulu wala e sinonimu cu romanu.

Si acēstă nu e de mica insemnatate.

Caci considerandu cā pretins'a glossa se afla in MS Guelferbitanu (Bibl. duc. N 97.) unulu dintre cele ce contine tecstulu originalu alu L. S. si totu de odata MS celu mai vechiu din cate cunoscemu pona astadi;

considerandu cā MS Guelferbitanu este unulu dintre cele cu glosse malbergice mai corecte, pentru cā in provinciele germane in care s'a pastrat, s'a intielesu mai indelungat insemnetatea acestoru termini franci;

considerandu cā gloss'a nostra se afla in titululu: De homicidiis ingenuorum, unu titulu, care cu pucine schimbari s'a pastrat in toté redactiunile L. S. după original'a redactiune, va se dica intr'unu titulu ce nu pote fi interpolat numai in MS Guelferbitanu;

considerandu cā gloss'a nostra se affia scrisa de dōue ori (in art 5 si in art 6) si totu intr'unu felu, prin urmare scapa de suspicatu de a fi unu cuventu faurit de vreun copistu in loculu unui cuventu neintielesu;

considerandu cā wala se adauge spre a specialisá pe leudi si e nume compoziutiunea pentru uciderea unui romanu, avemu totu cu-ventulu a sustiené: cā Francii Salici pe timpulu primei codificari a dreptului loru adeca la incepitulu secolului alu 5 d. Cr. numiau pe Romani Walai séu Wala-hi. Ba potem merge si mai departe. Déca L. S. n'a avutu de scopu a introduce neci dispozituni, cu atata mai pucinu o terminolog'ă nouă, si déca scopulu diseloru glosse malbergige au fostu numai de a inlesni intielegerea Legii, pastrandu numele amendelor usitate pan'acă, atunci sistemul indreptatiti a dice cā numele de wala pentru romanu ce-lu gasim in L. S. este mai vechiu de catu Lex Salica insasi. Probabilmente elu a esistat la Salici de candu cunoscera pe Romani si avura a face cu densii. Cat'recestea, Francii, cum se scie, fura numai unu representante alu marelui complexu de popora nordice, ce se numia Germani. Institutiunile si limb'a loru au fostu tarc asemene celor la lati afini. Era acesti afini ai Francilor, semintele remase germane, vedem cā astazi anca numesc pe Italieni si Frantesi, Wälschen si pe Romani Wallachen. Tōte acestea ne indreptatiesc la conclusiunca cā: numele walah s'a intrebuintiatu de poporale germane in primii secoli ai erei nostre spre a numi pe Romani, cum se intrebuinteza astadi anca pentru intrég'a rasa latina. Reu se mai amugescu cei ce cred cā trebuie se ne numiasca pe noi Români Walahi pentru a ne denegă originea latina, si a ni cauta o origine slava. Ei vor se dee in noi, si apuca cutitulu in locu de maneriu de taisiusi.

rea promisiunei. Pana candu asiș-dara acelu rescriptu nu e revocat, posiede biserica orientala dreptulu, a perseveră in pretensiunea sa, si eu declaru, in numele bisericei gr. or. a unei tieri, carea m'a ablegatu in cōce, că pana candu mentiu natulu rescriptu va stă, si nu va fi revocat pe calea legala, nu voiu incetă a aduce aminte la fie-carea ocasiune si mai cu séma la votarea bugetului, si de ar fi concesu dupa ordinea casei, a anunța cu unu anu mai nainte propunerile, asiu face acēst'a astadi pentru sesiunea venitória. In fie ce casu voi eschiamá dupa modulu lui Cato: „*Ego vero censeo, permissionem esse tenendam*“.

Conchiamarea unei noue adunari in cerculu Zorlentului.

Ni se trimise urmatoriu telegrama:

Lugosiu, 12 martiu. Pentru a tiené una conferintă, premergatâria alegerei de ablegatu in Zorlentiu si stergatâria de pēt'a ce ni se puse pentru conferintă a din Saculu, toti alegatorii ce vor alege in Zorlentiu, se se afle acolo inca mēcuri la mēdiadì in 17 martiu, dupa calendariulu nou.

Mai multi alegatori.

Banatu-Comlosiu, 9 mart. 1869.

(*Miscamintele electorale in cōtulu Torontalului.*) Din comitatulu nostru fōrte putine s'au stracoratu in aceste pretiuite colone, cau'sa e, că romanii de aici, in lipsa de conducatori ageri si resoluti — pré pucinu se interesă de causele comune, — de aceea s'a disu cu dreptu cuventu că dormim cu cei din Satumare.

A fostu ó'r'a a 12 ca se aretāmu si noi aici că esistem si că voimu se traimus viétia natiunala, voimu se traimus — ca romani.

Acēsta resolutiune in curendu s'a facutu faptă, — asie că in tōte partile se ivesc semne de viétia natiunala.

In comitatulu Torontal sunt serbi, germani, magari, bulgari etc. numerulu romanilor se urea la 80,000, cu tōte acestea impar-tirea nedrépta a cercurilor de alegere, si mai alesu agitatiunile antinatiunale impreunate cu indolenti'a poporului nostru, au fostu destule pedece ca se nu avemu nici unu representantu in dietele din 1861 si 1865; acum's ince cu bucuria potu se constat că in diet'a mai de aprobe si romanii din Torontal vor avea dōra si trei representanti romanii. — Adeca pana in momentulu de fatia e asecurata majoritatea pentru candidati romani in trei cercuri de alegere.

In cerculu San' Giorgiului dintre 1600 alegatori, 800 romani si vre-o 200—300 germani sunt pentru Lazaru Gruișescu, era contra-candidati sunt doi, — deákistulu Ur-bán si opositionalulu Huszár.

In cerculu San' Nicolaulu mare érasa romanii cu serbii fōrma absoluta majoritate, si-au candidatu pre ilustrulu si neobositulu barbatu V. Babesiu, carele inca are doi contra-candidati. Acē partid'a natiunala desvōlta o energie pré frumōsa. Nici o lingusire, neci o amenintiare séu promisiune grasa nu pote se slabescă legaturele strinse ale partidei natiunale.

Partidele antinatiunale sunt uimite vedindu că romanii si serbii sunt atatu de resoluti pentru candidatu natiunalu, si inca ce e mai dorerosu pentru densii — că in tōte partile se aude numele lui Babesiu.

Numele lui Babesiu li causădă neodih'n'a, si de aceea antinatiunali firesce că din respoteri lucra ca se sparga partid'a natiunala; — s'a facutu oferte lui Ladislau Bogdanu si Julianu Grozescu, ca se pasiésca contra lui Babesiu, acestia ambii ince firesce că au avutu atata minte si anima romana ca se respinga ofertele antinatiunalilor.

In cerculu Banatu-Comlosiului stămu altintre, dar inca bine. — Adeca giurstările sunt astfel, că cu program'a curatul natiunala nu am poté reesi nici la o intemplare, căci daca s'ar si unu serbii cu romau si de ar candida pre unulu dintre cei mai ilustri barbati natiunali — n'am poté reesi, si numai am escită nisice lupte erancene, fara de a nutri sperantia pentru succesu.

Cu tōte acestea credemus că nici intr'unu

cercu nu e mai secura alegerea unui romanu, si romanu bunu, ca in cerculu Banatu-Comlosiului.

Aci adeca ne-am scolatu mai de demnità si ne-am intielesu cu cei mai de frunte barbati neromani si romani, ca adeca se candidamu pre *Vichentie Bogdanu*, fostulu ablegatu alu cercului acest'a in diet'a din 1848.

Candidatulu nostru e unu barbatu neobositu, cu talente frumōse, in mai multe ramuri posiede cunoștințe bogate, dreptu aceea alegerea dsale la tōta intemplarea va fi unu castigu pentru tiéra.

Ca romanu nu se pré faleșe cu semtimentele sale prin tōte partile, — inse cei ce-lu cunoscu mai de aprope sunt multiamiti cu ele; dreptu-aceea de securu nu-lu vom vedé nici in-tre aci ómeni slabii de anguru, cari in dieta luca numai — pentru interesulu loru propriu.

Ne-a machnitu acea procedura netactica a omladinci serbesei, că in contr'a lui Bogdanu recomandă pre *Vidats* din partid'a estrema, — ca acea observatiune, că daca acest'a va fi alesu in Pesta, romanii si serbii se se alature catra acelu serbu séu romanu, pre care luva candida magiarulu *Vidats*. Asie dara *Vidats* se scie cumca care romanu séu serbu ar poté se apere interesele nōstre mai bine, — candu dinsulu nu cunoscu pe serbii si romani? — nu cunoscu adeca intențiunile, cerintele si opiniunea acestoru natiuni, — căci ca toti magarii, — elu numai si numai de magarii se interesădă.

Vidats nu scie nici romanescu nici serbesce; de aceea candu s'a ivitu in cerculu nostru, numai atat'a a potutu vorbí romanilor de aici, că: „Io fratilor lucratu multu pentru ala vostu direptate, si ce lucratu io ala este scrisu in Ujság, in foile novini, — si de acolo se poté vede cum lucratu io pentru serracie... . . . . . asie dara alege voi éra pe mine.“

Unu romanu inse i-a spus'o in fatia, că de ce n'a adusu dsa din *ala novine*, ca se vedemus si noi ce a lucratu? — Elu apoi numai atat'a a reflectat că *novine-vine*, inse novine nu mai vine, — si neci mai credemus se vina, — căci in vorbirile lui *Vidats* nicairi *nu-vine* vorba despre romanime, — ci honvedi si Kápolna, — adeca gloriós'a loru bataia din 1848.

Se lasămu inse in pace pe d. *Vidats*, căci pe aici asie cănta romanii:

„De-a strigă: Éljen *Vidats*, I'-omu spune: cu elu se tac!“ Romanii de aici toti sunt pentru Bogdanu, de aceea in 4 l. c. a mersu o deputatiune la *San' Nicolaulu mare* se-lu chiamă ca se se ivescă in cercu, in urmarea acestei provocari *Bogdanu* s'a ivitu domineca in 7. la *Banatu-Comlosiu*, unde fu intimpinat de calereti si unu conductu imposantu cu flamure natiunale.

Candidatulu ivindu-se naintea casei comunale, unde piati'a era plina de spectatori, ce neintreruptu strigau „Se traiésca Bogdanu!“, — acē tienù o vorbire in diferite limbe, carea a dese ori fu intreruptu de eschiamatiuni entusiastice si de tresnetulu piveloru acompaniate totu de un'a si de music'a locala.

Finindu-si vorbirea, poporulu lu luă pe bratii si intre vivate, puscaturi si cantari fu dusu in cas'a sa parintésca, — unde sér'a se dede mēsa splendida, la carea au fostu chiamati cei mai de frunte partisani, — era poporulu pe spesile sale (caci nemica n'a voit u se primésca) s'a ospetatu in casele private.

Sér'a candu óspetii erau la mēsa, se ivi la feréstă o multime de romani, cari cantara mai multe arie natiunale, si intre aceste unu cantecu in onórea candidatului, din care numai aceste strofe ni-am potutu insemnă:

Frudiuilitia de verdétia
Aid'se dāmu semnu de viétia,
S'aretāmu că 'n alu nost'sinu
Curge sange de romanu.

S'aretāmu la lumea mare,
Că si noi suntemu in stare,
Se ni-alegemu deputatu
Unu romanu adeveratu.

Fiti dar frati intr'o unire,
Si strigati cu 'nsufletire:
„Vremu romanu si comlosianu,
Se traiésca dar Bogdanu!“

Acēsta cantare se aude in tōte partile, si candidatulu nostru de acē a plecatu prin cercu unde inca credemus că va fi bine primi.

In cerculu Zichydorf romanii inca au majoritate relativa si cu serbii ar face absol-

ta majoritate, — acē inse spiritulu natiunulu adenacu, fōrte adenacu dōrme, si dorere nu credu se se faca vorba de candidatu romanu. Din partea omladinei serbesci acē e candidatu *Pesia*, serbu din Versietiu. Domnedieu cu noi si sunt nōstra causa!

Argus.

Fagetu, in 5 martiu 1869. (*Miscamin-te electorale.*) Precum se potu convinge on. publicu cetitoru din cele publicate prin diu-nale, nici cerculu nostru celu curatul romanu, n'a scapatu, cu ocasiunea alegierii de ablegatu, de ispit'a guvernamentală deákiana; dicemu o ispit'a pentru noi, cu atat'a mai neplacuta, cu catu maritulu guvernul pasi acnū chiar prin organele sale finantiare, organe de padure, de poste, drumuri, si prin cele politice, astfelu, că bietiloru alegatori romani nu li facu pre-tensiuni nici mai mari, nici mai mici de catu ca noi alegatorii din cerculu Faget se ale-gemus pentru acnū pre fostulu nostru ablegatu d. Maniu, nu mai multu ca pre romanu ci ca pre unu deákistu, fiindcă d. Maniu acum este fiscal reg. ung. de camera; fatala pusețiune pentru d. Maniu, dar si mai curioasa pretensiune de la maritulu guvernul catra noi.

Noi romanii alegatori din cerculu Fagetului cu pré stimatii nostri preuti si invetiatori, sentim parere de reu că s'a retacit d. Maniu, care de multe ori ni s'a aretat de romanu bunu si invetiatu, si consemitioru la interesele nōstre patriotice si natiunali, — ne sentim catu-va machniti vediendu pre d. Maniu pusul de candidatu guvernialu, dar ni pare fōrte bine că de sprinjirea acestei candidatute nu se poté apucă nici unu inteliginte romanu, nici preotu, nici invetiatoriu; căci spiri-tulu timpului a patrunsu si prin codrii cerculu Fagetu intr'atat'a, in catu si pre la noi au inceputu ómenii a deschilini diu'a de nōpte, si a cunoscu adeverulu din amagire.

Că maritulu guvernul si din cerculu Fagetului vre se-si aiba contingentul seu deákistu, este lucru mai că naturalu; că d. Maniu fostulu natiunistu romanu, pasiesce numai ca candidatu guvernialu deákistu, fiindcă este Kameralu-Fiskal, inca si-are intielesu seu, dar că spre ajungerea scopului se folosescu medi-locele si cele mai infernali, tocmai din partea organelor cortesante pentru d. Maniu, acēst'a este de descuviintat, mai vertosu că si d. Maniu si-are man's sa in acēsta miscare. Asie este unu lucru fōrte degradatoriu că organele guvernamentale sieud calare pre vasu in ospetari'a din Faget, si de acolo imbēta pre poporul si spirituose, precum o face acēst'a d. jurasore centralu Iuliu Milosiu din Faget, asemene degradatoriu lucru este că d. comisariu si maestrū de druhu Nicolau Sedan publica pre ultia in gura larga, se nu asculte alegatorii de preoti si de invetiatori la alegerea candidatului natiunulu dlui Victoru Mocioni pentru că Mocioni vre se marésca lēfa preotiloru, si a invetiatorilor. — Dar cea mai dejositória apucatura, ce numai pote fi, este că prin o mana lunga din Lugosiu s'a incer-catu a supr'a celui mai bravu natiunistu, a pré stimatului nostru protopresbiteru dlui Atanasius Ioanoviciu o denunciare catra d. comite supremu Fauru, din care parte se facura astu-felu de dispusetiuni, ca cercarea a supr'a protopresbiterului, fora multa intrebare la consistoriul respectivu, se se iee rumai-decatu in lucrare, si anumitu pre diu'a pre candu fu conchiamata prin d. protopresbiteru o conferintă natiunala in Faget, era pre d. protopresbiteru nu a facutu, neavendu lipsa de acēst'a, si simindu-se nevinovat. — Denuntiantiloru nu li succese a mediloci in Caransebesiu detinerea protopresbiterului inocentu, ci rentor-cendu-se dsa, inca in 4 martiu nōptea din Caransebesiu, vineri in 5 se si tienù conferintă a dorita, la carea se infatisă si candidatulu nostru d. Victoru Mocioni, fiindu acē adunati 250—300 de persoane, preoti, invetiatori si fruntașii comunității, in fatia caror'a d. candidatu (fiindu mai nainte bineventat din partea mul-

timei adunate prin bravulu invetiatoriu Mu-stetu din Faget) intr'o cuventare pré potrivita tinuta catra adunare, si - desfasuri a pro-gram'a sa politica, dicendu că tiene la conclu-sene conferintie din Temisiéra; ceea ce din partea publicului adunat su salutat cu viva-te entuziasme fiindu proclamatu si de catra acēsta adunare marétiu d. Victoru Mocioni de candidatu natiunulu alu cercului Fag.; pre care Ddieu se ni ajute a-lu poté alege in contra intrigelor ce ni se tiesu de catra astfelu de ómeni, cari nu se sfrescu a se dice si ei, că sunt romani. — Dar bunu este Ddieu.

Mai multi alegatori.

Carasiu, Cercul Maidanu, martiu.

Ni veni la cunoștința o ordinatiune a vicecomitolui M. carele opresce ugitarile pen-tru alegori, si anume agitarile — ce le-ar face cu de buna séma partid'a opositiunala, a-deca cea natiunala.

In constitutiune totdeun'a agităza dōue partide, si acēst'a, si adi se intempla in tōta tiéra. Vedemus că pe la noi s'a redicatu dōue partide, un'a deákiana, din unii diregatōri, si nemti, slovaci etc. iera alt'a din popor, ca-reia se numesce pe sine partida natiunala.

Dar Dnii comitatensi nu ar vre se o re-cunoscă de partida natiunala, ci opositiunala, ce nu e totu un'a. Acum'a dica densii cum vor vre, dar e intrebarca, că atunci, candu partid'a diakiana, si anume diregatōri, pe cari i-au alesu, si-i tiene poporul, se folosescu de tōte medilōcele si drepte si nedrepte, se poté impedece, ca poporul se nu arete nici o mi-sicare acum'a in timpulu alegorilor?? Cu de buna sém'a vre unii se-lu faca mortu, că nu traiască, séu prostu că nu se pricepe de dre-purile sale. Dar poporul ii cunoscă.

Conscrierea alegatorilor s'a incheiatu, si alegerea inca nu e sigura pentru domnii deákisti, pentru ca romanii se inscriera in nu-meru mare. Acum'a Domn'i loru — vedemus du-pa solgabiroulu nostru Fejér, carele s'a ingra-siatu bine intre romanii, — facu totu felul de intrigi, prin notari rei, si chinezi rei, cu se nu mărgă alegatorii la alegere. Inse noi credemus in barbat'a romanilor, că cei inscrisi, toti vor merge la alegere.

Doi preoti.

Cursurile din 12 martiu 1869 n. sér'a

(după arestare oficiale.)

	bani	marf.
Imprumutele de statu:		
Detori'a statului 5% unif. interesu in note	63.—	63.10
" " " argintu	69.20	69.40
" " contributinali	98.25	98.75
" " nōue in argint	64.25	64.50
Cele in argint d. 1865 (in 500 franci)	77.25	77.75
" metalice cu 4½%	56.20	56.—
" 4%	49.75	50.25
" 3%	37.25	37.75
Efecte de loteria:		
Sortile de stat din 1864	125.40	125.60
" " 1860 1/3 in cele intrege	101.90	101.90
" " 1/3 separata	103.25	103.50
" " 4% din 1854	93.—	94.—
" " din 1859, 1/4	208.—	209.—
" banoci de credet	169.50	170.—
" societ. vapor. dunareni cu 4%	98.50	97.50
" imprum. princiip. Salm 140 fl.	42.50	43.—
" cont. Palffy	36.—	37.—
" princ. Clary	37.50	38.—
" cont. St. Genois	33.—	34.—
" princ. Windischgrätz	22.50	23.—
" cont. Waldstein	24.50	25.—
" Keglevich	15.50	16.50
Obligatiuni desarcinatore de pamant:		
Cale din Ungaria		